

Vektory klonovania génov

Miriama Miháčová Jana Mihályová Lenka Ondačková

Vektory

Delenie podľa funkcie

- klonovacie
- expresné
- špecializované
- (multifunkčné)

Delenie podľa hostiteľského organizmu

- bakteriálne (*E. coli*, iné baktérie)
- kvasinkové
- cicavčie
- rastlinné
- shuttle

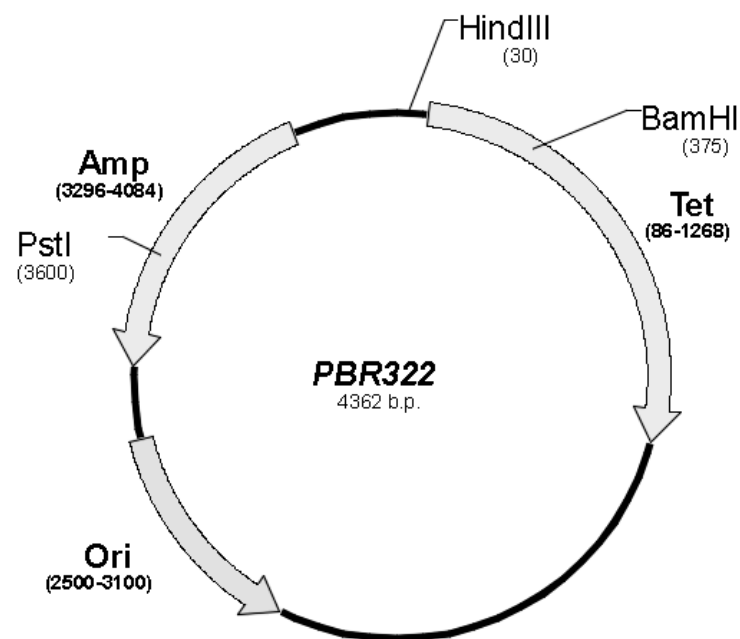
Delenie vektorov podľa pôvodu a spôsobu replikácie

- plazmidy
- fagy
- YAC

Plazmidové vektory:

Všeobecné kritériá , ktoré musia spĺňať plazmidové vektory:

- **malá veľkosť, 2 – 15 kBp**
(účinnosť prenosu pDNA do buniek je nepriamo úmerná veľkosti, menšia DNA je stabilnejšia, vyšší počet kópií)
- **stabilné udržiavanie cudzorodej DNA pri replikácii**, (vhodný počiatok replikácie)
- **selekčný marker** (gény rezistencie k antibiotikám – Ap, Tc, Cm, Km)
- **klonovacie miesta** (unikátne miesta pre štiepenie restriktívnymi endonukleázami, polylinker, MCS)

- **klonovacia kapacita 1 – 10 kBp**
- **vysoký počet kópií**

Počet kópií niektorých plazmidových vektorov E. coli

Vektor	Veľkosť [kBp]	Origin	Počet kópií
pBR322	4,3	pMB1	15 – 20, amplifikovateľný
pUC19	2,6	pMB1	500 - 700
pACYC	3,9	p15A	10 – 12
pSC101	10	pSC101	>5
F (BAC)	103	F	1 – 2
R1	104	R1	3 – 6

Vektory pre baktérie iné ako E. coli - - plazmidy so širokým spektrom hostiteľov:

Vektor	Veľkosť	Inkompatibilita	Počet kópií	
RP4	60 kBp	P	1 - 3	konjugatívny
RSF1010	8,68 kBp	Q	15 – 40	nekonjugatívny, mobilizovateľný
Sa	29,6	W	3 – 5	konjugatívny

Vektory odvodené od bakteriofága λ

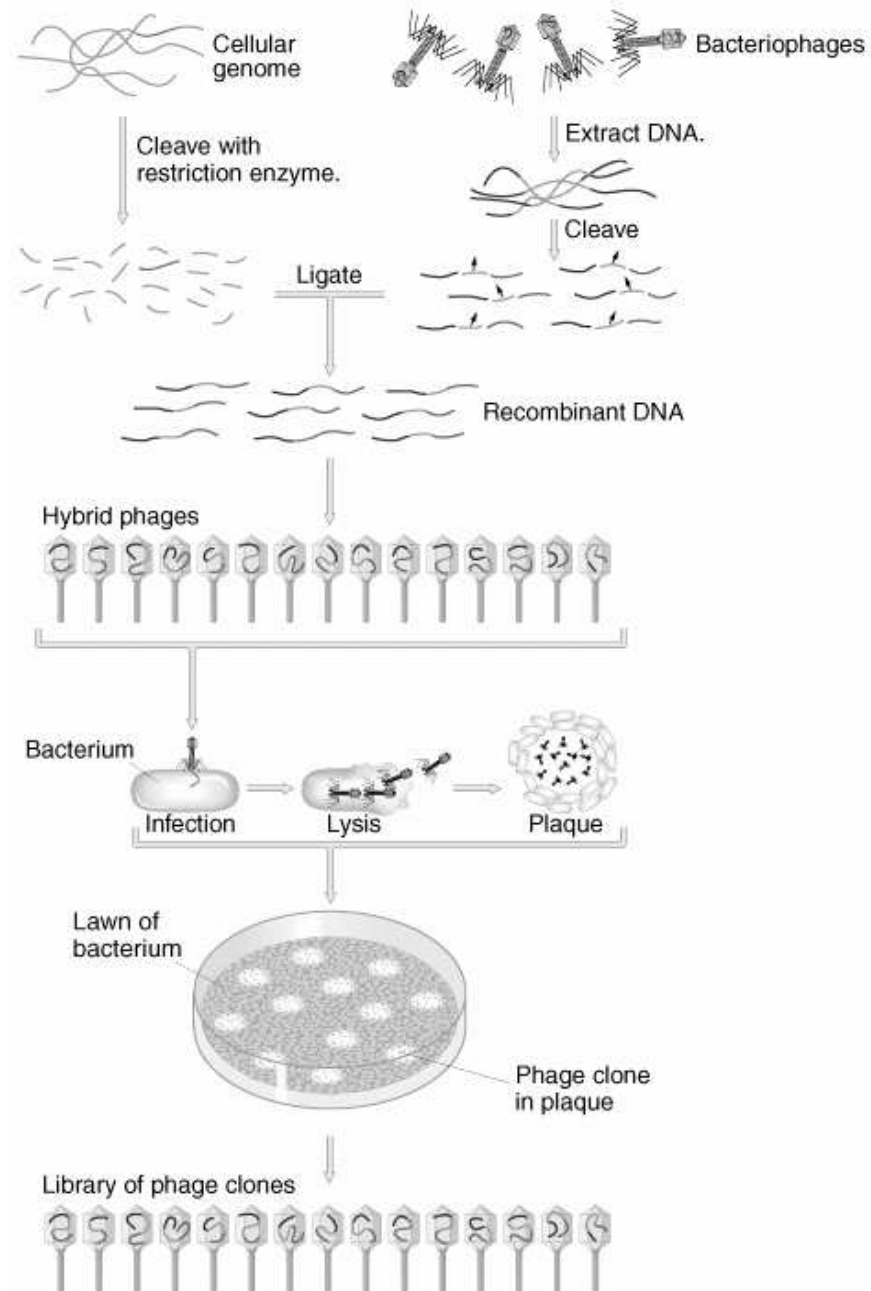
48 kBp

COS ————— COS

A .Hlavička ..| .Chvost ..| Lyzogenia| Regulácia | ...Lýza... R
Replikácia

- do fágovej častice sa účinne vbaľuje DNA s veľkosťou 78 – 105% pôvodnej λ DNA, ktorá je ohraničená cos-miestami
- na lytický cyklus je potrebné iba časť génov, gény pre lyzogeniu nie sú potrebné
- pri tvorbe vektorov – boli odstránené restričné miesta, deletované nadbytočné gény, zavedené selekčné systémy

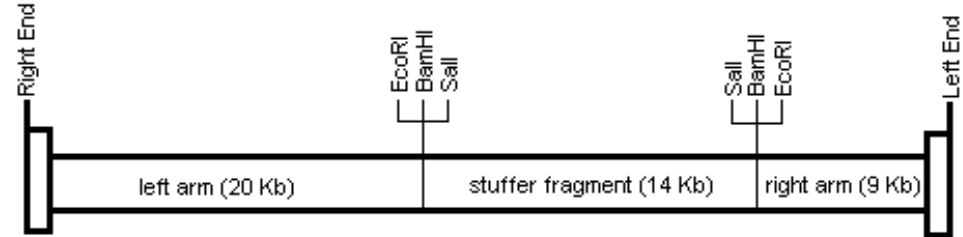
Princíp klonovania vo vektoroch odvodených od bakteriofágu λ

Substitučné vektory:

Lambda EMBL4

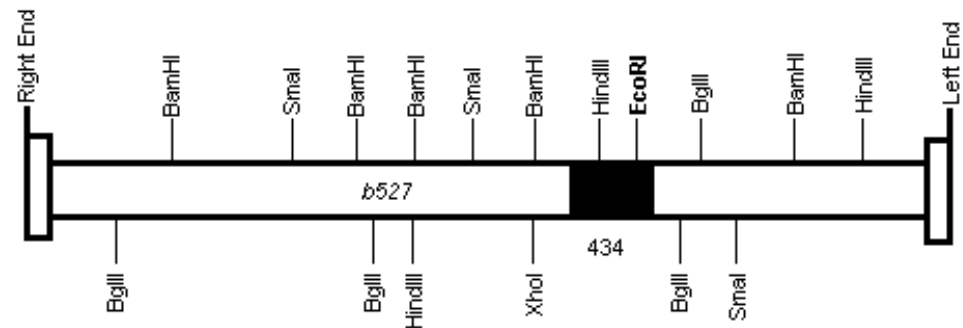
- klonovacia kapacita 9-23 kb
- cudzorodá DNA nahradzuje stredný úsek genómu fágového vektoru
- klonovanie chrom. DNA

-Inzerčné vektory:

λ gt10

- klonovacia kapacita 7 kb
- cudzorodá DNA sa vkladá do jedného restričného miesta na molekule vektoru
- klonovanie cDNA

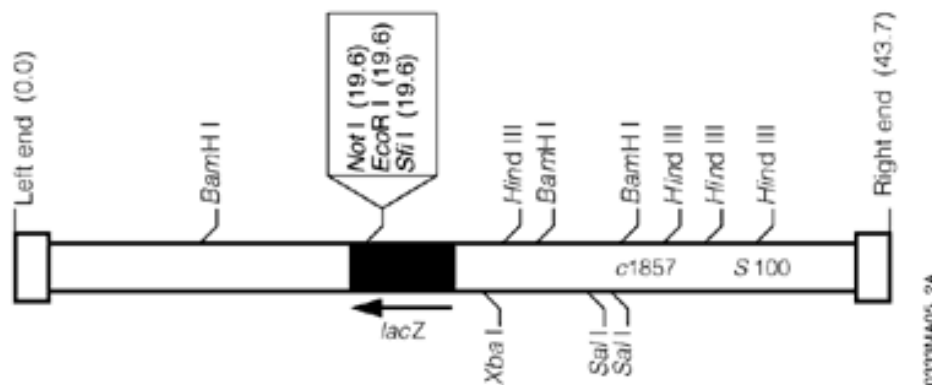

Klonovacie vektory: λ gt10, EMBL4

Expresné vektory:

λ gt11

λ gt11 *Sfi-Not*

Výhody klonovania v lambdových vektoroch:

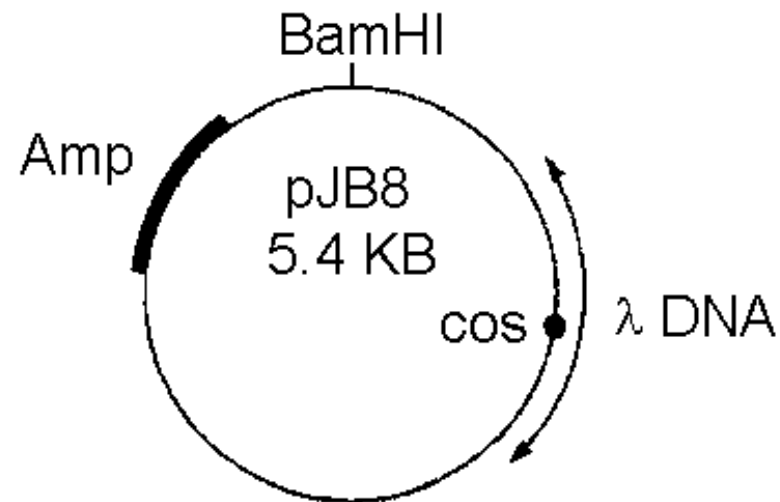
- je možné získať 10^8 - 10^9 rekombinantov /1 μ g cDNA
(100-krát viac ako v prípade plazmidových vektorov)
- je možné selektovať viac plakov na jednej miske
- rekombinantná DNA sa dá zbaľiť in vitro do fágových kapsidov a preniesť do hostiteľských buniek bežnou fágovou infekciou

Kozmidy

hybrid plazmidu a fágu λ

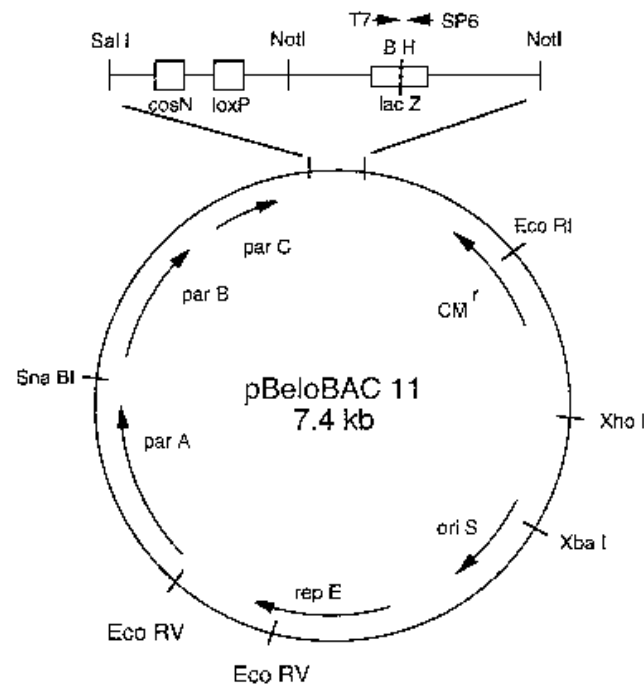
- plazmid s COS miestom
- klonovacia kapacita 35 – 50 kb
- využíva in vitro vbal'ovanie a transdukciu na vstup do bunky
- replikuje sa ako plazmid

A typical cosmid

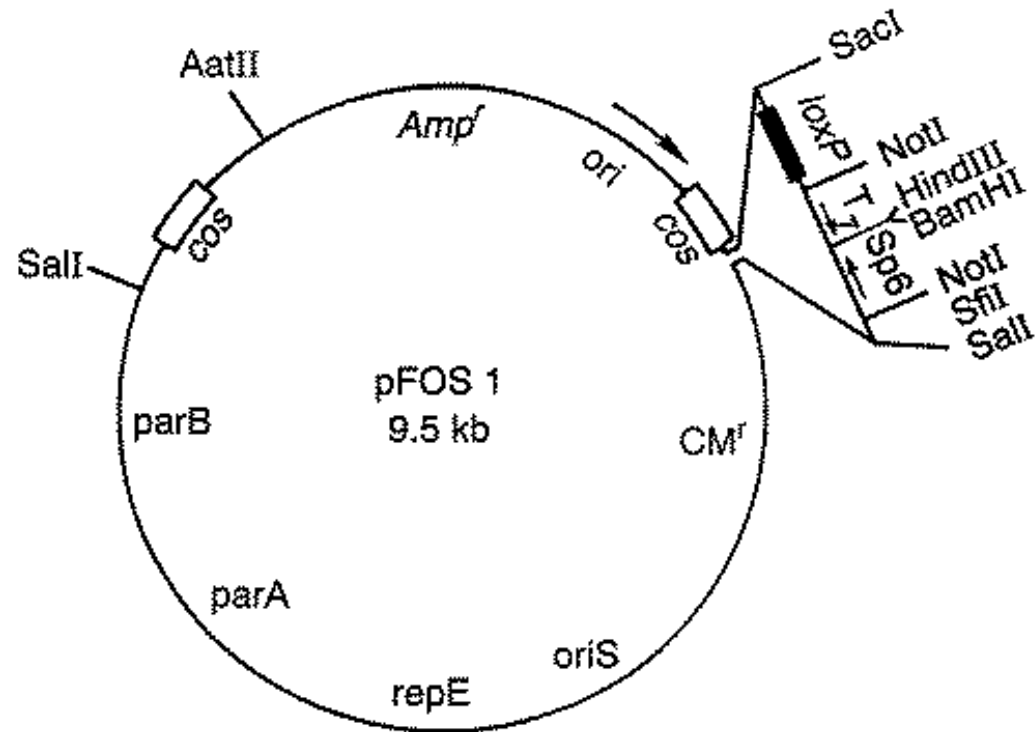

BAC vektory (bacterial artificial chromosom)

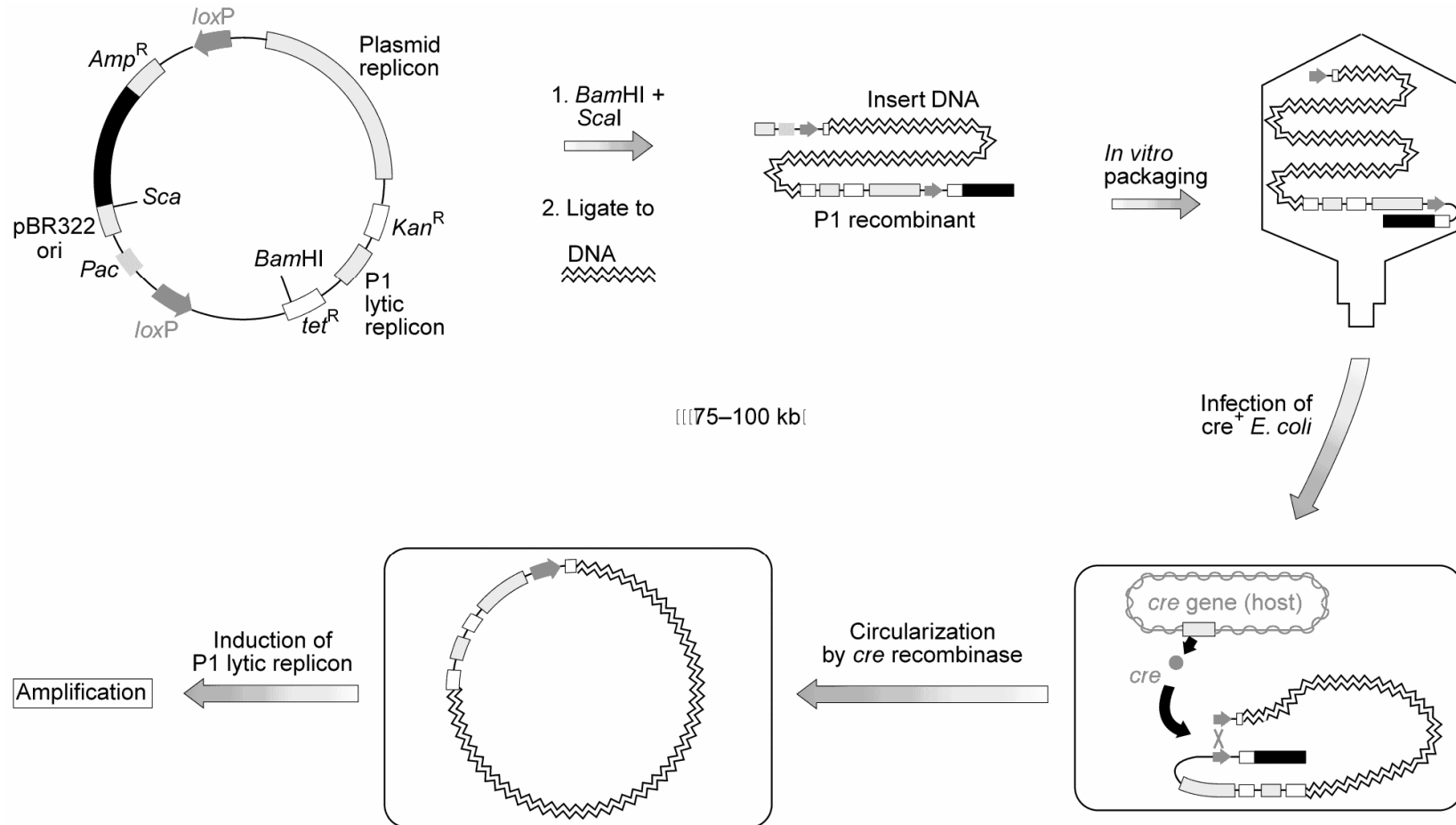
- odvodené od F plazmidu, nízky počet kópií
- veľká klonovacia kapacita (300 kb)
- stabilné uchovávanie plazmidu

Fosmidy – kombinácia kosmidov a BAC

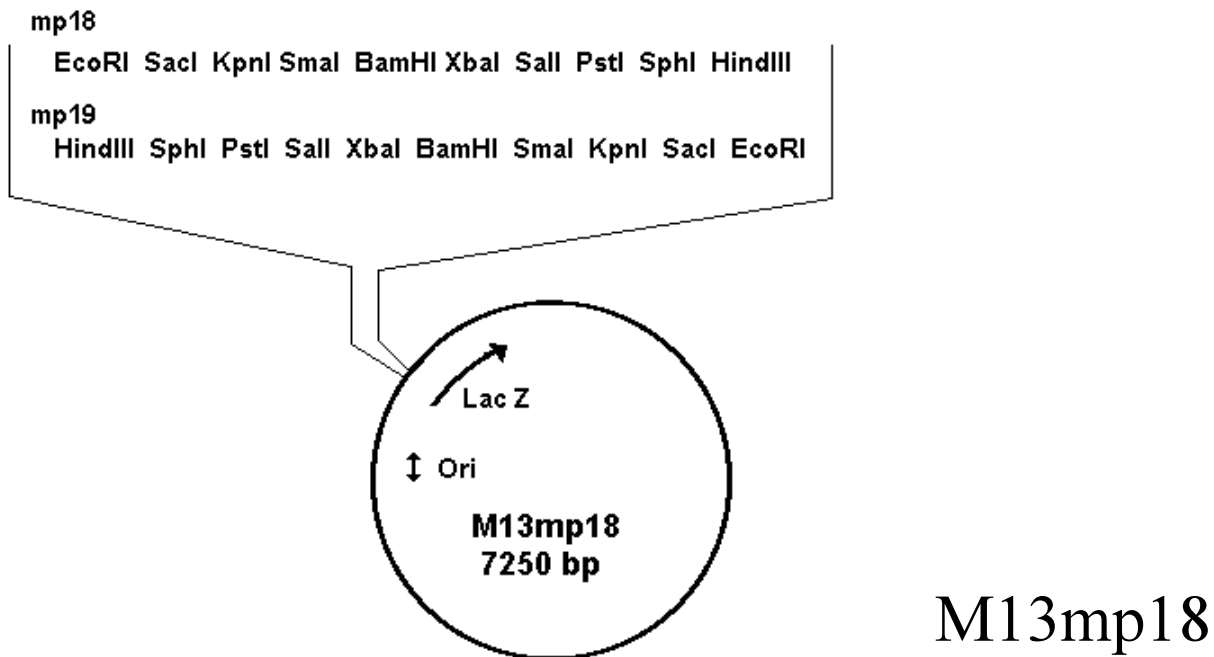

P1 vektory: odvodené od bakteriofága P1
 klonovacia kapacita 125 kb
 je možné vbaľovanie in vitro
 nízkokópiové plazmidy
 stabilné uchovávanie DNA

Vektory odvozené od fágu M13:

- Genóm tvorený kružnicovou jednoreťazcovou DNA (6,4kb)
- dajú sa klonovať malé fragmenty

Kvasinkové vektory:

eukaryotický model

Integračné vektory:

- nemajú kvasinkový replikón
- v dôsledku homologickej rekombinácie sa vsunú do chromozómu kvasinky

Vektory s 2 μ replikónom

- replikón z plazmidu prirodzene sa vyskytujúceho v kvasinkách

Vektory s ars sekvenciami

- ars (autonomously replicating sequence) sekvencie sa nachádzajú v chromozóme kvasinky
- sú nestabilné

Umelé kvasinkové chromozómy YACS

- kyvadlové plazmidové klonovacie vektory, ktoré sa replikujú v E. coli a kvasinkách
- obsahujú časti kvasinkového chromozómu

- **výhoda** – vysoká klonovacia kapacita >niekoľko 100 kb
- **nevýhoda** – nestabilita inzertov cudzorodej DNA

Vnesenie rekombinantnej DNA do hostiteľskej bunky

1. Transformácia

v prevažnej miere plazmidovou DNA

Princíp metódy:

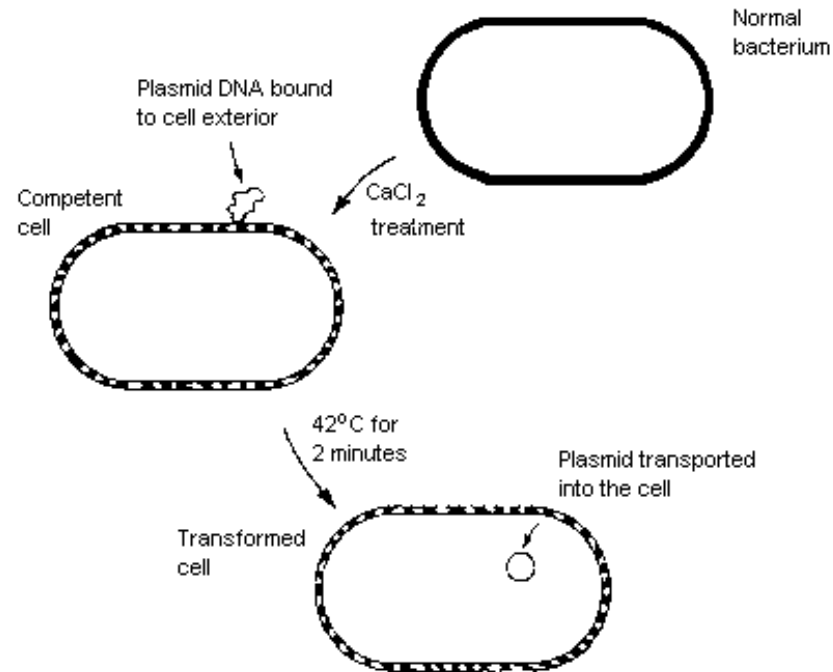
opracovanie bunkovej
membrány

(Ca²⁺, chlad,

Mandel a Higa, 1972)

– jej väčšie sprístupnenie
pre cudzorodú DNA

Transformation of *E. coli*.

Elektrotransformácia - elektroporácia:

- pulzer (fy BioRad) umožňuje krátkodobý (5 ms) impulz vysokého napätia (až 2,5 kV pre bunky E. coli) a „nastrelenie“ DNA do bunky
- táto metóda sa používa pre Gram pozitívne, Gram negatívne baktérie, kvasinky aj cicavčie bunky

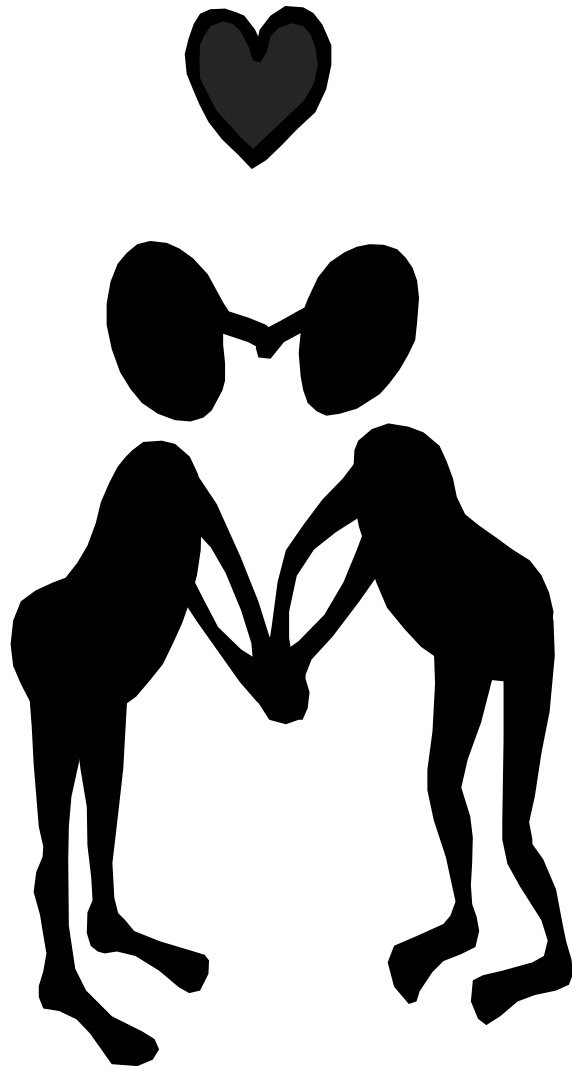
Účinnost' transformácie:

počet transformantov/1 μg DNA

Účinnost' transformácie závisí od veľkosti plazmidu
– s veľkosťou účinnost' klesá

2. Transfekcia pomocou fágovej alebo vírusovej DNA

3. Transdukcia pomocou bakteriofágov (vbal'ovacie systémy, cháróny, kozmidy, mini-Mu deriváty, P1 fág)

- **Ked' biológiu miluješ, nie je čo riešiť...**
- **PS: veľa šťastia pri skúške**